

УДК 342.95+347.9
DOI: 10.31733/2078-3566-2023-4-280-285

Марина ПЕТЕШЕНКОВА©

аспірант

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ (СПОСОБИ) ЗЛОВЖИВАНЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ УЧАСНИКАМИ СУДОЧИНСТВА

На виконання завдань дослідження в межах цієї статті з'ясовано поняття та види (способи) зловживань процесуальними правами учасниками судочинства та виокремлено критерії їх класифікації.

Встановлено, що зловживання процесуальними правами як категорія процесуального права по своїй сутті є діяльністю учасників судового процесу, що спрямована на затягування судового процесу та здійснення інших дій, що порушують принципи судового процесу. Форми (види) зловживання процесуальними правами чітко закріплені в процесуальному законодавстві, у тому числі КАС України та ЦПК України. Встановлено, що суддя (колегія суддів) в межах своїх дискреційних повноважень може визнавати інші діяння учасників судового процесу, крім закріплених в законодавстві як зловживання процесуальними правами, якщо такі дії здійснюються умисно, умови та порядок їх здійснення не передбачено законодавством, спрямовані на безпідставне затягування судового процесу та створення перешкод в діяльності суду по розгляду конкретної справи, отже, юридичною підставою застосування відповідальності за їх вчинення може бути не лише норма (норми) процесуального законодавства, а й судові рішення, на що вказують рішення судів, ухвалені з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: судочинство, судовий процес, принципи судового процесу, добросовісність судового процесу, зловживання процесуальними правами, класифікація, види зловживання процесуальними правами в судовому процесі.

Постановка проблеми. Судовий порядок розгляду різних категорій справ має свої чітко визначені законодавством часові межі та процесуальні форми неупередженого вирішення спору відповідно до принципів законності та неприпустимості зловживання процесуальними правами. У судовій практиці все частіше наявні випадки зловживання учасниками судового процесу своїми правами, які вчиняються насамперед для затягування строків розгляду справи, спростування доказів, зібраних у справі та інше. Низка запобіжників зловживання процесуальними правами встановлені на рівні міжнародних концепцій та вітчизняних нормативних актів, які регулюють відносини судочинства. Зокрема, Концепцією вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, затвердженою Указом Президента України від 10 травня 2006 р. зазначено, що «для забезпечення справедливості судової процедури необхідно передбачити ефективні механізми для запобігання недобросовісному використанню учасниками судочинства своїх процесуальних прав, а також посилити відповідальність учасників процесу за недобросовісне користування процесуальними правами та за невиконання процесуальних обов'язків необхідно (наприклад, за навмисне зволікання процесу). Формами відповідальності можуть бути не лише існуючі заходи процесуального примусу, а й застосування судом стягнень за невиконання вимог суду, покладення на учасників процесу відшкодування судових витрат у підвищеному розмірі» [1]. Наведені норми свідчать про визнання на міжнародному та загальнодержавному рівні шкоди від зловживання правами учасниками судового процесу. На досягнення мети дослідження доцільно поставити до виконання такі завдання, які полягають у: з'ясуванні поняття, видів (способів) зловживань процесуальними правами учасниками судочинства та виокремленні найбільш ефективних процесуальних форм їх запобігання.

© М. Петешенкова, 2023
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9620-5451>
venza.aa64@gmail.com

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Способи зловживання процесуальними правами та окремих форм їх запобігання в судовій процесуальній діяльності дослідили у своїх працях О. Бандура, М. Боловнев, О. Курбатов, Р. Каложний, О. Капліна, Р. Кихтюк, Д. Козачук, І. Козьяков, Т. Коломоєць, В. Колпаков, В. Короленко, Т. Кохановська, В. Поліщук, С. Прилуцький, В. Тильчик, Т. Яценко та ін. Водночас, незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених вивченню цієї тематики, залишаються відкритими питання щодо формулювання критеріїв оцінки зловживання процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві, запобігання, припинення та протидії їх вчиненню.

Виклад основного матеріалу. З ухваленням і набуттям чинності Закону України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» було запроваджено новий механізм запобігання та припинення зловживання процесуальними правами, що було закріплено в Кодексі адміністративного судочинства України [2] та в Цивільному процесуальному кодексі України [3; 4], зокрема в статтях 44 ЦПКУ та 45 КАСУ «Неприпустимість зловживання процесуальними правами» нормативно закріплено перелік діянь, які кваліфікуються як зловживання процесуальними правами. До них віднесено: «1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана); 2) подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявленні завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, які спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення; 3) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями; 4) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер; 5) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою; 6) узгодження умов примирення, спрямованих на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі» [3-4]. Прямої норми, яка б вказувала на обмежене сприйняття судом цього переліку діянь, які кваліфікуються як зловживання процесуальними правами, немає, водночас положення ст. 45 КАСУ вказує, що «з урахуванням конкретних обставин справи суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню адміністративного судочинства». Це положення вказує, що вказаний перелік не є вичерпним, а вочевидь породжує дискусію щодо інших видів діянь учасників судового розгляду, за наявності яких суд може їх визнати як такими, що є способами зловживання процесуальними правами.

Науковці по-різному тлумачать поняття та види зловживань, проте важливість такої класифікації зумовлена необхідністю глибокого розуміння цього явища та винайдення напрямів протидії йому.

Найбільш широке та осучаснене визначення зловживання процесуальними правами наведено Я. Берназюком, який визначає, що «зловживанням процесуальними правами можуть бути визнані дії або бездіяльність учасника справи, які характеризуються ознакою видимої юридичної правомірності, однак використовуються з метою, що є протилежною або не відповідає тій, яку має переслідувати реалізація відповідного процесуального права або виконання обов'язку, визначеного законом або судом; сутність зловживання правом полягає у вчиненні уповноваженою особою дій (бездіяльності), які складають зміст наданого процесуальним законодавством права (покладеного обов'язку), недобросовісно, в тому числі всупереч меті такого права або умисне використання процесуального права у спосіб, який суперечить завданню адміністративного судочинства, з метою обмеження можливості реалізації прав інших учасників провадження, перешкоджання діяльності суду з правильного та своєчасного розгляду і вирішення справи, необґрунтованого перевантаження роботи суду або підриву довіри до судової гілки влади» [5, с. 139].

На відміну від юридичних дій, що мають чітко виражений протиправний характер та містять усі ознаки правопорушення, зловживання являє собою передусім таке

здійснення суб'єктивного права, що йде в розріз з його призначенням, роллю, функцією, місцем у правовому регулюванні суспільних відносин, порушує межі здійснення права, але не порушує заборони, що містяться у правовій нормі. В. Поліщук, досліджуючи сутність зловживання процесуальними правами в адміністративному процесі робить висновок, що «зловживання процесуальними правами (як категорія адміністративного процесуального права) як діяльність учасників адміністративного процесу, що здійснюється всупереч принципам адміністративного судочинства у формі процесуального правопорушення чи шкідливої поведінки з метою отримання вигоди більшої, ніж за умови добросовісного використання процесуальних прав, наслідком якої є заповдіння шкоди публічним або приватним інтересам інших осіб» [6, с. 119].

Результати аналізу судової практики засвідчують, що «потрібно розмежовувати зловживання процесуальними правами та зловживання матеріальними правами; при зловживанні процесуальними правами суд має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання, позов чи застосувати інші заходи процесуального примусу. Натомість правовим наслідком зловживання матеріальними (цивільними) правами може бути, зокрема відмова у захисті цивільного права та інтересу, тобто відмова в позові» [7].

У судовій практиці зроблено спробу надати узагальнюючу характеристику зловживанню процесуальними правами, виокремлено певні критерії, за наявності яких відповідна дія (бездіяльність) учасника справи може бути кваліфікована судом як зловживання процесуальними правами. Зокрема, в постанові від 8 травня 2018 року у справі № 910/1873/17 Верховний Суд (ВС) визначив, що «зловживання правом є ситуація, за якої особа надає своїм діям певну видимість юридичної правильності, використовуючи насправді свої права в цілях, які є протилежними тим, що переслідує позитивне право» [8]. У постанові від 22 травня 2019 р. у справі № 234/3341/15-ц Верховний Суд зосередив увагу на тому, що «формулювання зловживання правом необхідно розуміти, як суперечність, оскільки якщо особа користується власним правом, то його дія дозволена, а якщо вона не дозволена, то саме тому відбувається вихід за межі свого права та визначається дія без права, «injuria»; сутність зловживання правом полягає у вчиненні уповноваженою особою дій, які складають зміст відповідного суб'єктивного права, недобросовісно, в тому числі всупереч меті такого права» [9]. В іншій справі № 806/1943/18 від 30 листопада 2020 р. Верховний Суд у постанові зазначив, що «механізм зловживання процесуальними правами зводиться до того, що особа, яка прагне до досягнення певних правових наслідків, здійснює процесуальні дії (бездіяльність) зовні схожі на юридичні факти, з якими закон пов'язує настання певних наслідків; незважаючи на те, що такі дії мають повністю штучний характер, тобто не підкріплюються фактами об'єктивної дійсності, певні правові наслідки, які вигідні особі, все ж таки можуть існувати» [10]. У низці постанов Верховний Суд вказав, що під зловживанням процесуальними правами розуміється форма умисної, несумлінної поведінки учасників процесу, що знаходить своє вираження, зокрема, у вчиненні дій, неспівмірних із наслідками, до яких вони можуть призвести; використання наданих прав всупереч їх призначенню з метою обмеження можливості реалізації прав інших учасників провадження; перешкоджання діяльності суду з правильного та своєчасного розгляду і вирішення справ; необґрунтоване перевантаження роботи суду. Суд також виходить з того, що «ознакою зловживання процесуальними правами є не просто конкретні дії, а дії, спрямовані на затягування розгляду справи, створення перешкод іншим учасникам процесу» [11-12].

З урахуванням вищевказаного, можна визначити, що зловживанням процесуальними правами можуть бути визнані дії або бездіяльність учасника судового процесу, які здійснюються в межах закону, однак використовуються з метою ухилення від виконання процесуальних обов'язків, використання прогалін законодавства з метою затягування судового процесу та інших дій, які суперечать принципам судочинства.

Окреме питання стосується класифікації діянь, які є зловживанням процесуальними правами в судовому процесі. Різні автори пропонували різні класифікаційні ознаки такого групування. Зокрема, Р. Калюжний та І. Андрущенко зловживання правом класифікують за такими критеріями: «1) за ознакою галузі права: зловживання матеріальними правами; зловживання процесуальними правами; 2) за сферою використання правових знань: зловживання правами радника з правових питань; зловживання при здійсненні правосуддя; 3) за підгалузями права та інститутами:

зловживання у сфері речового права; зловживання в галузі інтелектуальної власності; зловживання при вирішенні процесуальних питань; зловживання при винесенні вердикту (судового рішення); корпоративні зловживання; зловживання у сфері зобов'язального права; зловживання у сфері спадкового права; зловживання на стадії виникнення права» [13, с. 21].

І. Желтобрюх за метою здійснення зловживання процесуальними правами поділяє на п'ять груп: «1) зловживання, що переслідують мету завдати матеріальної чи психологічної шкоди опонентів; 2) недобросовісна зміна підсудності; 3) затягування судового розгляду; 4) дії спрямовані на винесення рішення про припинення провадження у справі; 5) досягнення прийнятного результату, не пов'язаного з правильним визначенням матеріально - правового положення сторін суб'єктів» [14, с. 136].

Суддя Верховного Суду Н. Сакара виокремлює такі критерії поділу дій, які визнаються зловживанням процесуальними правами: «за стадією процесу; за предметом тієї норми або інституту, у сфері яких вчиняється зловживання; за ступенем впливу на результат розгляду справи; за кількістю протиправних дій; за кількістю осіб, що вчиняють зловживання; за метою, що ставить перед собою суб'єкт» [15].

В. Поліщук, узагальнюючи різні наукові положення щодо класифікації зловживання процесуальними правами, а також зіставляючи з їх видами, визначеними в КАСУ, робить висновок, що треба «визначити такі критерії класифікації видів зловживань процесуальними правами у адміністративному судочинстві: 1) стадія, на якій вчиняється зловживання процесуальними правами; 2) вид провадження; 3) суб'єкт, який зловживає процесуальними правами; 4) мета вчинення зловживання; 5) об'єкт впливу» [16, с. 230].

Найбільш цікавими критерії систематизації видів зловживання процесуальними правами, на нашу думку, запропоновані професором Р. Миронюком, який пропонує виокремлювати такі критерії класифікації зловживань процесуальними правами в адміністративному судочинстві: «1) мета вчинення зловживання: затягування судового процесу; спростування доказів; зміна підсудності; зрив судового засідання; втрата доказів; 2) суб'єкт, який зловживає процесуальними правами: зловживання, що вчиняються позивачами, відповідачами, свідками, адвокатами, експертами, суддями; 3) за категоріями справ; 4) за видами провадження (спрощене або загальне провадження); 5) процесуальна форма зловживання: подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана); подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин; тощо ...» [17, с. 39].

Висновки. У підсумку треба зазначити, що зловживанням процесуальними правами можуть бути визнані дії або бездіяльність учасника судового процесу, які здійснюються в межах закону, однак використовуються з метою ухилення від виконання процесуальних обов'язків, використання прогалин законодавства з метою затягування судового процесу та інших дій, які суперечать принципам судочинства. Форми (види) зловживання процесуальними правами чітко закріплені в процесуальному законодавстві, у тому числі КАС України та ЦПК України. Встановлено, що суддя (колегія суддів) в межах своїх дискреційних повноважень може визнавати інші діяння учасників судового процесу, крім закріплених в законодавстві як зловживання процесуальними правами, якщо такі дії здійснюються умисно, умови та порядок їх здійснення не передбачено законодавством, спрямовані на безпідставне затягування судового процесу та створення перешкод в діяльності суду по розгляду конкретної справи, отже, юридичною підставою застосування відповідальності за їх вчинення може бути не лише норма (норми) процесуального законодавства, а й судові рішення.

Список використаних джерел

1. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006. *Урядовий кур'єр*. 2006. № 95. С. 1–8.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446.
3. Цивільний процесуальний кодекс України 18.04.2004. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ : Закон України від 15.01.2020. *Відомості Верховної*

Ради України. 2020. № 29. Ст. 194.

5. Берназюк Я. О. Поняття та особливості принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2021. Вип. 66. С. 135–141.*

6. Постанова Верховного Суду від 03.06.2020 у справі № 318/89/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89675396>.

7. Постанова Верховного Суду від 08.05.2018 у справі № 910/1873/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74221169>.

8. Постанова Верховного Суду від 22.05.2019 у справі № 234/3341/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82419646>.

9. Постанова Верховного Суду від 30.11.2020 у справі № 806/1943/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93170947>.

10. Постанова Верховного Суду від 14.08.2020 у справі № 314/1526/19(2-адп/214/1/2020). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90985532>.

11. Постанова Верховного Суду від 22.10.2020 у справі № 320/7/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/9238506>.

12. Постанова Верховного Суду від 02.11.2020 у справі № 804/6173/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92566173>.

13. Калюжний Р., Андрущенко І. Зловживання правом: сутність та шляхи протидії. *Бюлетень Міністерства юстиції України. 2006. № 8 (58). С. 17–21.*

14. Желтобрюх І. Л. Недопущення зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві: шляхи вдосконалення теорії та правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2020. Вип. 61. Т. 2. С. 133–137.*

15. Сакара Н. Ю. Принцип добросовісності та зловживання процесуальними правами. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Princ_dobroso.pdf.

16. Поліщук В. Ю. Критерії ідентифікації зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві. *Юридичний бюлетень. 2020. № 17. С. 225–232.*

17. Миронюк Р. В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 352 с.

Надійшла до редакції 11.12.2023

References

1. Pro Kontsepsiuu vdoskonalennia sudivnyntstva dlia utverdzhennia spravedlyvoho sudu v Ukraini vidpovidno do yevropeiskyykh standartiv [About the Concept of improving the judiciary to establish a fair court in Ukraine in accordance with European standards] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 10.05.2006 r. № 361/2006. *Uriadovyi kurier. 2006. № 95, pp. 1–8. [in Ukr.].*

2. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy vid 6 lypnia 2005 roku (z nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy) [Administrative Judicial Code of Ukraine dated July 6, 2005 (with subsequent amendments and additions)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2005. № 35–36, 37, art. 446. [in Ukr.].*

3. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Civil Procedure Code of Ukraine] vid 18.03.2004. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2004. № 40–41, 42, art. 492. [in Ukr.].*

4. Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy shchodo vdoskonalennia poriadku rozghliadu sudovykh sprav [On making changes to the Economic Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedural Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine to improve the procedure for consideration of court cases] : Zakon Ukrainy vid 15.01.2020. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2020. № 29, art. 194. [in Ukr.].*

5. Bernaziuk, Ya. O. (2021) Poniattia ta osoblyvosti pryntsyphu neprypustymosti zlovzhivannia protsesualnymy pravamy v administratyvnomu sudochynstvi [Concept and features of the principle of inadmissibility of abuse of procedural rights in administrative proceedings]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Pravo. Issue 66, pp. 135–141. [in Ukr.].*

6. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 03.06.2020 u spravi № 318/89/18 [Resolution of the Supreme Court of June 3, 2020 in case No. 318/89/18]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89675396>. [in Ukr.].

7. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 08.05.2018 u spravi № 910/1873/17 [Resolution of the Supreme Court of May 8, 2018 in case No. 910/1873/17]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74221169>. [in Ukr.].

8. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 22.05.2019 u spravi № 234/3341/15-ts [Resolution of the Supreme Court dated May 22, 2019 in case No. 234/3341/15-ts]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82419646>. [in Ukr.].

9. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 30.11.2020 u spravi № 806/1943/18 [Resolution of the Supreme Court of November 30, 2020 in case No. 806/1943/18]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93170947>. [in Ukr.].

10. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 14.08.2020 u spravi № 314/1526/19(2-adr/214/1/2020)

[Resolution of the Supreme Court of August 14, 2020 in case No. 314/1526/19 (2-adr/214/1/2020)]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90985532>. [in Ukr.].

11. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 22.10.2020 u spravi № 320/7/19 [Resolution of the Supreme Court dated October 22, 2020 in case No. 320/7/19]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/9238506>. [in Ukr.].

12. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 02.11.2020 u spravi № 804/6173/17 [Resolution of the Supreme Court of November 2, 2020 in case No. 804/6173/17]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92566173>. [in Ukr.].

13. Kaliuzhnyi, R., Andrushchenko, I. (2006) Zlovzhyvannia pravom: sutnist ta shliakhy protydii [Abuse of rights: the essence and ways of countermeasures]. *Biuletyn Ministerstva yustytzii Ukrainy*. № 8 (58), pp. 17–21. [in Ukr.].

14. Zheltobriukh, I. L. (2020) Nedopushchennia zlovzhyvannia protsesualnymy pravamy v administratyvnomu sudochynstvi: shliakhy vdoskonalennia teorii ta pravovoho rehuliuвання [Prevention of abuse of procedural rights in administrative proceedings: ways to improve the theory and legal regulation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Pravo*. Issue 61, vol. 2, pp. 133–137. [in Ukr.].

15. Sakara, N. Yu. Pryntsyp dobrosovisnosti ta zlovzhyvannia protsesualnymy pravamy [The principle of good faith and abuse of procedural rights]. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Princ_dobrosov.pdf [in Ukr.].

16. Polishchuk, V. Yu. (2020) Kryterii identyfikatsii zlovzhyvannia protsesualnymy pravamy v administratyvnomu sudochynstvi [Criteria for identifying abuse of procedural rights in administrative proceedings]. *Yurydychnyi biuletyn*. № 17, pp. 225–232. [in Ukr.].

17. Myroniuk, R. V. (2019) Osoblyvosti sudovoho rozghliadu okremykh katehorii administratyvnykh sprav [Peculiarities of judicial review of certain categories of administrative cases] : navch. posib. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, 352 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Maryna Peteshenkova. Concepts and types (methods) of abuse of procedural rights by participants in court proceedings. In order to fulfill the tasks of the research within the scope of this article, the concepts and types (methods) of abuse of procedural rights by the participants of the judicial proceedings have been clarified and the criteria for their classification have been identified.

It has been established that the actions or inaction of a party to the case, which are characterized by a sign of apparent legal legitimacy, but are used for a purpose that is opposite or does not correspond to the one that should be pursued by the implementation of the corresponding procedural right or the fulfillment of the duty defined by law, can be recognized as an abuse of procedural rights or seizures; the essence of the abuse of the right consists in the commission of actions (inaction) by the authorized person, which make up the content of the right (obligation) granted by the procedural legislation, in bad faith, including contrary to the purpose of such a right or the deliberate use of the procedural right in a way that contradicts the task of administrative proceedings, with the aim of restricting the possibility of exercising the rights of other participants in the proceedings, obstructing the court's activity in correct and timely consideration and resolution of the case, unjustified overloading of the court's work or undermining trust in the judicial branch of government.

Forms (types) of abuse of procedural rights are clearly established in procedural legislation, including the Civil Code of Ukraine and the Civil Code of Ukraine. It is established that a judge (college of judges) within the limits of his discretionary powers can recognize other actions of the participants in the judicial process, except those enshrined in the legislation as an abuse of procedural rights, if such actions are carried out intentionally, the conditions and procedure for their implementation are not provided for by the legislation, aimed at unreasonably delaying the judicial process process and creation of obstacles in the activity of the court on consideration of a specific case, therefore, the legal basis for the application of responsibility for their commission can be not only the norm (norms) of procedural legislation, but also a court decision, which is indicated by court decisions made taking into account the practice of the European Court of Human Rights.

Keywords: *judiciary, legal process, principles of legal process, integrity of legal process, abuse of procedural rights, classification, types of abuse of procedural rights in legal process.*